

ligt indtryk gør det i altertavlen indfældede alabastrelief af dommedag, et belgisk arbejde fra 1551. I Træden kirke bemærkes prædikestolen fra 1570'erne, som bestemt ikke ligner de almindelige danske renæssanceprædikestole, den er af kalksten med gode relieffer af evangelisterne. Endelig kan peges på den imponante løve-døbefont i Ejstrup og, mest overraskende, murfriserne på den lille Vinding kirke. Det fremførte viser de store herregårdes betydning. Det var ejeren af Mattrup i Tyrsting sogn, som nybyggede kirken, og det var hans forgænger Erik Hardenberg, som i 1570'erne opførte en ny hovedbygning på Mattrup med kapel, hvor formentlig både det belgiske relief og prædikestolen blev placeret. Disse forhold er naturligvis grundigt behandlet i litteraturen før, Kirkeværkets hovedfortjeneste ligger i inventeringen af de almindelige kirker og det almindelige inventar. Men hermed sættes de andre i det rigtige relief.

Them sogn har haft hele fire kirker, i senmiddelalderen forsvandt sognene Brande, Tømmerby og Virklund. Derimod bestemmes Krejbjerg som et kapel.

Dobbeltheftet fra Holbæk amt gælder Holbæk, dvs. Tveje-Merløse og købstaden. Hvidekirken i Merløse med dobbelttårnet er en af Danmarks berømteste og mest særprægede kirker. Den restaureredes 1893-95 af Storck, hvorved de gotiske hvælvinger forsvandt, og kirken genskabtes som en ren romansk kirke. Frådstensmurene afrensedes udenpå, hvilket strengt taget er uhistorisk, men af glimrende virkning. De romanske malerier blev opfrisket, opmalingen dæmpedes eller fjernedes i 1973, hvilket strengt taget også er uhistorisk. Fornuftigvis bringer Kirkeværket en af Kornerups akvareller, så man kan se, hvad malerierne forestiller.

Fra Holbæks middelalder kendes et

par kirker, men efter reformationen blev dominikanernes kirke sognekirke. I 1869 blev den nedrevet, men dens udseende er veldokumenteret, og meget af inventaret, epitafierne, overført til den ny kirke. Kirkeværket bringer hele 13 knivskarpe fotografier fra nedrivningen. De er fascinerende at se på, men det er lidt synd for Holbæk, som ikke vrimler med kulturmindesmærker, at man mistede kirken.

Erik Ulsig

Johanne Maria Jensen: *Gennem lys og skygger. Familiefotografier fra forrige århundrede til i dag.* (Systime, 1994). 264 s.

Bogens tema er fotografering og brug af familiefotografier fra slutningen af 1800-tallet og op til i dag. Gennem billedanalyser af et stort antal private fotografier belyses aspekter af både fotograferingens og familiens historie gennem de sidste godt hundrede år. Skønt bogen rummer en stor mængde smukke og interessante billeder, som i sig selv er megen kigning værd, er den ikke en egentlig billedbog. Billederne indgår snarere som et led i den samlede fremstilling, hvor de belyser og anskueliggør tekstens problemstillinger. Men bogen er heller ikke nogen historisk fremstilling i almindelig forstand. Den er derimod overvejende essayistisk og subjektiv i sin fremstillingsform. Forfatteren fortæller om sit arbejde med de udvalgte billeder og fremlægger sine tolkninger og refleksioner over fotografierne. Bogen får herved en nærmest etnologisk karakter. I mere fotografihistoriske afsnit er forfatteren dog i højere grad tilbagetrukket analyserende.

Bogen, der i hovedtræk svarer til forfatterens PhD-afhandling ved RUC, bærer således præg af et givtigt tværfagligt miljø med kombination af fagene

kommunikation og historie. Mågen en faghistoriker vil sikkert savne nogle kildekritiske overvejelser, men bogen tager ikke sigte på en kildekritisk behandling af fotografiet som historisk kilde. Det er i billedanalysen, den har sin styrke.

Bogen består af tre hoveddele. I de første fire kapitler analyseres nogle almene træk ved »det private fotografi«, der ikke defineres, men stort set er identisk med familie- og amatørfotografiet. Der berettes om, hvordan turisten fotograferer det fremmede på ferierejsen, og hvordan billederne får deres plads i »fotoalbummenes billedfortælling om livshistorien«. Dernæst følger nogle overvejelser om synet, den fotografiske synsmåde og fotografiet som adgang til »erindringens billedbog«. Ved at indtage fotografier fra sin egen familie og lade familiemedlemmers kommentarer belyse dem analyserer forfatteren, hvordan den mundtlige fortælling forandrer oplevelsen af fotografiene. Derefter går forfatteren tilbage i tiden og fortæller om de første rejsende portrætfotografer og atelierfotografier.

I de følgende tre kapitler gennemgås tre slægters fotografisamlinger: først en velstillet købstadsfamilies samling fra 1880'erne til 1920'erne, dernæst en arbejderfamilies tilsvarende fra 1940'erne til begyndelsen af 1970'erne, og endelig en mellemlagsfamilies samling fra slutningen af 1970'erne til begyndelsen af 1990'erne. Udviklingen i billedmotiverne afspejler den historiske udvikling i perioden: F.eks. er den nøgne krop langt op i det 20. århundrede tabu i så godt som alle fotografialbums. Men i 1970'erne og -80'erne bliver bl.a. graviditets- og fødselsbilleder noget ganske normalt. Som følge af de ændrede normer er graviditet og fødsel ikke længere noget, som skal skjules.

I bogens fire sidste kapitler undersøger forfatteren centrum og grænser i

det private fotografi. Først er der en analyse af forfatterens eget bryllupsbillede, og fremstillingen nærmer sig her det meget personlige og private, altså det, som næsten er uinteressant for udenforstående. Det næste kapitel handler om »kroppens fortællinger«, dvs. forfatteren analyserer, hvad billederne fortæller gennem personernes kropsudtryk, holdning og indbyrdes placeringer. Med behandlingen af fotografier af døde børn rejses spørgsmålet om det private fotografis grænser gennem tiderne, og der afsluttes med en kontrastering af private og offentlige fotografier (hovedsagelig pressefotos).

Bogen indeholder mange spændende synspunkter og analyser. Den er herved med til at udvikle billedanalysen som genre. Der er et samspil mellem tekst og billedside, så de billeder, der analyseres, som regel er anbragt på den side, hvor de omtales i teksten. Billederne er uden billedtekster, men er nummererede, så man kan finde oplysninger om dem i billedlisten bagest i bogen. Denne fremgangsmåde gør det besværligt for læseren, men fungerer i øvrigt som regel tilfredsstillende. Der er ikke sparet på billederne, og undertiden er der billeder, der dublerer tidligere viste uden at tilføje egentlig nye aspekter. Visse steder er billedsiden lige ved at få en næsten selvstændig funktion. En del af bogens fotografier ville dog være uinteressante uden de ledsagende kommentarer. Undertiden er der fotografier, som der ikke henvises til i teksten, og nogle af disse opleves som lidt overflødige: Man spørger sig selv, hvorfor er netop dette billede anbragt her, og hvad er det forfatteren ønsker at illustrere med det? Når teksten ikke henviser til billedet og ikke begrundes, hvorfor det er medtaget, kommer det let til at opleves som ubegrundet og svævende lidt i luften.

Det kan være et vanskeligt job at analysere og fortolke fotografier, specielt

når man savner realoplysninger, og undertiden nærmer nogle af tolkningerne sig det rene gætværk eller overfortolkning. Enkelte steder nærmer analyserne sig »smalltalk«, hvor det er banaliteter, der berettes om.

Der eksisterer ikke mange bøger af denne type, og bogen er værdifuld både som billedanalyse og som dokumentation af fotografiets betydning som kilde til familiens og privatlivets historie. Bogen er velskrevet – og skrevet på et sprog, der er umiddelbart tilgængeligt for alle. Den vil helt sikkert kunne interessere mange flere end faghistorikere. Frem for alt vil den kunne give udbytte for alle, der selv er amatørfotografer.

Svend Aage Andersen

Kai Christensen (red.): *Kammermusikforeningen i 125 år*. (Kammermusikforeningen af 1868, 1994). 585 s., 360 kr.

I Kammermusikforeningen afholder man ikke koncerter, men møder. Dem har der været over 3.000 af siden det første, der fandt sted den 5. december 1868. En gang om ugen holdes der møde, fortælles der i en pressemedde-

lelse, uanset forholdene. Den opmærksomme læser af den registrant, som bogen får 90 procents vedkommende består af, vil dog konstatere, at der gik over et halvt år mellem møde nr. 1892 og møde nr. 1893.

Hver eneste koncert med besætning og repertoire er anført, og det skulle angiveligt gøre det muligt at få overblik over, hvilke komponister der har været foretrukket gennem tiden. Det er nu knap så sikkert, for det forudsætter, at Kammermusikforeningen har været trendsætter, og det er tvivlsomt. Det er mere sandsynligt, at den symfoniske musik tegner tendensen. Tekstmæssigt er der ikke meget at komme efter. Asger Lund Christiansen skriver på 10 sider de sidste 25 års historie, mens Erling Blochs artikel fra 100-årsbogen 1968 er genoptrykt. Resten er registrant og registre. Men glemmes må det ikke, at bogen indeholder nogle pragtfulde farvegengivelser af danske kunstneres »musikalske« motiver, f.eks. Jørgen Roeds portræt af Frederik Rung fra 1869 og Otto Haslunds herlige »Koncert« fra 1887. På den måde er det blevet en meget smuk bog, trykt hos Poul Kristensen.

Ib Gejl

HISTORIEVIDENSKAB

Carsten Bach-Nielsen og Per Ingesman (red.): *Kirken af levende Stene. Den grundtvigske tradition i dansk kirkehistorieskrivning*. (ANIS, 1994). 239 s., 198 kr.

En arbejdsgruppe af århusianske kirkehistorikere har i denne bog sat sig for at analysere en væsentlig side af deres egne faglige forudsætninger, nemlig det, de kalder den grundtvigske tradi-

tion. Man har taget inspiration af faghistorikernes historiografiske interesse, ikke mindst som den udmøntede sig i »Dansk historiografisk projektgruppe«, der med udspring i 1970'ernes historiografiske 'bølge' i løbet af 1980'erne udarbejdede den fremstilling af historie-fagets historie, der skulle blive til bind 10 af Gyldendals Danmarkshistorie. Fra disse inspirationskilder har man også hentet begrebet om en faglig tradition.